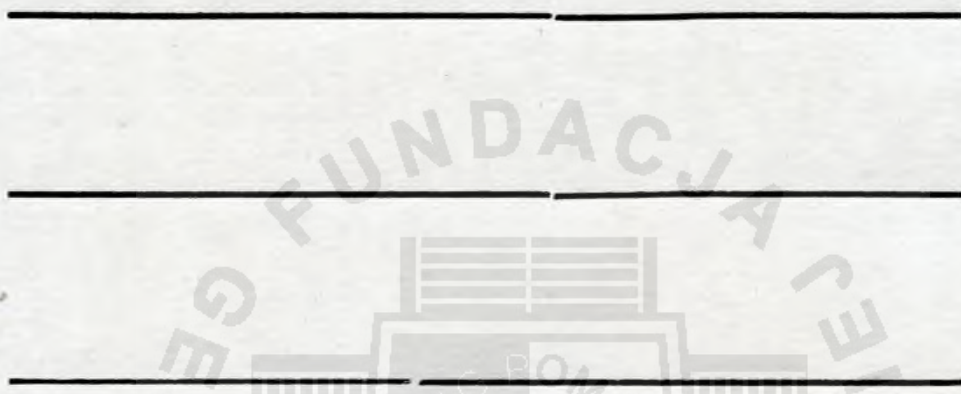

A. Rejenski 2017. 200000

242 AK
Lwów

graca
100 2, PSB, t. xxxii

++
bnd. 2017

SKHARCZYŃSKA Stefania-
Maria Salomea

zd. Strzelbicka

2392/USK

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI —

2392 / WSK

Skwarczyńska Stefania

z d. Strzelbicka

I. Materiały dokumentacyjne —

I/1 – relacja właściwa —

I/2 – dokumenty (sensu stricto) dot. osoby relatora —

I/3 – inne materiały dokumentacyjne dot. osoby relatora —

II. Materiały uzupełniające relację ✓ K. 6, 5, 6.

III. Inne materiały (zebrane przez „relatora”): —

III/1 – dot. rodziny relatora —

III/2 – dot. ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III/3 – dot. ogólnie okresu okupacji (1939 – 1945) —

III/4 – dot. ogólnie okresu po 1945 r. —

III/5 – inne... —

IV. Korespondencja —

V. Wypisy ze źródeł [tzw.: „nazwiskowe karty informacyjne”] ✓

VI. Fotografie —

II. Materiały uzupełniające relację:
- biogram skrawuskiej Stefani Marii Salomei ze Stuelbickich
w PSB s. 531-535. Msp. kserokopia. K. 6, s. 1-6

II/1
Skwarczyńska ze Strzelbickich Stefania Maria Salomea (1902—1988), teoretyk i historyk literatury, docent Uniw. Jana Kazimierza we Lwowie, potem profesor Uniw. Łódź. Ur. 17 XI w Kamionce Strumiłowej koło Lwowa, była najstarszym z czworga dzieci Mieczysława Strzelbickiego, miejscowego starosty, i Marii ze Ściborów-Rylskich.

4*

PS B

T. 2392

Wojciech Kłopotowski (redakcja)

Po śmierci matki (1908) ojciec zdecydował się na wyjazd z Kamionki i został przeniesiony na urząd starosty do Nowego Sącza; tam S. rozpoczęła naukę w klasycznym gimnazjum żeńskim. W czasie pierwszej wojny światowej M. Strzelbicki ewakuował rodzinę najpierw do Ischlu, następnie do Gmunden, sam pozostając w Nowym Sączu. W r. 1915 dzieci wraz z ciotką wróciły do Nowego Sącza. W r. 1918 ojciec przeszedł na emeryturę i przeniósł się z rodziną do Dąbrówki Polskiej pod Sanokiem. S. kontynuowała naukę w Gimnazjum Męskim w Sanoku aż do złożenia matury w r. 1921. Wydawała wówczas pismo szkolne „Jaskółka”. Inicjowała też organizowanie grup edukacyjnych działających przede wszystkim w środowisku wiejskim. W r. 1921 podjęła studia na Wydz. Filozoficznym Uniw. Lwow. (polonistyka, romanistyka, literatura powszechna, językoznawstwo, filozofia). Jako studentka II roku polonistyki oddała pracę roczną *Ewolucja obrazów u Słowackiego* (Lw. 1925), którą Juliusz Kleiner uznał za dysertację doktorską. Dn. 5 VIII 1922 wzięła ślub z Tadeuszem Skwarczyńskim, oficerem WP; zamieszkała wówczas wraz z mężem w Stanisławowie, gdzie uczyła języka polskiego w Gimnazjum ss. Urszulanek i języka francuskiego w Gimnazjum im. E. Orzeszkowej. W r. 1924 przeniósła się do Warszawy w związku z powołaniem męża na roczne wyższe studium wojskowe. Wykorzystała ten okres na dodatkowe studia na Uniw. Warsz. z zakresu nauki o literaturze. Z końcem maja 1925 odbyła we Lwowie egzaminy doktorskie. T.r. Skwarczyński powrócił do Stanisławowa; S. podjęła na powrót pracę nauczycielską, a ponadto ogłaszała recenzje teatralne w „Kurierze Stanisławowskim”. W r. 1927 złożyła na Uniw. Lwow. państwowy egzamin nauczycielski w zakresie polonistyki i romanistyki.

Zawodowe obowiązki męża powodowały częstą zmianę miejsca zamieszkania S-iej. Od r. 1929 mieszkała kolejno: w Będzinie, Brześciu nad Bugiem, od r. 1932 w Łodzi. W Brześciu (1931—2) uczyła języka polskiego i propedeutyki filozofii w Gimnazjum Macierzy Szkolnej. Była już wtedy autorką kilku nowatorskich publikacji; oprócz *Ewolucji obrazów u Słowackiego* i książki *Rozwój wątków i obrazów w twórczości Mickiewicza* (Lw. 1934) miała ogłoszone rozprawy: *Istota improwizacji i jej stanowisko w literaturze* („Pam. Liter.” 1931), *O pojęciu literatury stosowanej* (tamże) oraz *Próba teorii rozmowy* („Pam. Liter.” 1932) przedrukowane w tomie *Szkice z zakresu teorii literatury* (Lw. 1932).

Poza pracą nauczycielską (Gimnazjum im. E. Orzeszkowej), współtworzyła S. łódzkie środowisko polonistyczne. W r. 1933 wraz z Wilhelmem Fallekiem, Janem Zygmuntem Jakubowskim, Tadeuszem Czapczyńskim, Ludwikiem Stolarzewiczem i Mieczysławą Romankówną założy-

la Łódzkie Koło Polonistów, przekształcone później w Oddział Stow. Polonistów Rzeczypospolitej Polskiej. W r. 1937 ukazał się pierwszy tom wydawanych przez nie „Prac Polonistycznych”. W r. 1937 S. habilitowała się jako pierwsza w Polsce z zakresu teorii literatury na Uniw. Lwowie na podstawie monografii *Teoria listu* (Lw. 1937). Po habilitacji dojeżdżała do Lwowa z wykładami z teorii literatury. Pracowała nadal w Łodzi w szkolnictwie średnim (m. in. Pedagogium), redagowała „Prace Polonistyczne” oraz była współzałożycielem i następnie współredaktorem «Kolumny Literackiej», dodatku do „Kurier Łódzkiego”. Od 22 II 1937 do grudnia t.r. pełniła funkcję wiceprezesa Zarządu Łódzkiego Tow. Polonistów RP, zaś od grudnia t.r. — prezesa. W r. 1934 została członkiem przybranym, a w r. 1937 członkiem korespondentem Tow. Naukowego we Lwowie, w r. 1938 — członkiem Komisji Historii Literatury Polskiej PAU. W tym okresie opublikowała artykuły *Estetyka makaronizmu (Próba postawienia zagadnienia)* w „Pracach ofiarowanych Kazimierzowi Wóycickiemu” (Wil. 1937) i *Przedmiot, metoda i zadania teorii literatury* („Pam. Liter.” 1938). W czerwcu 1939 otrzymała nominację na profesora nadzwyczaj. w Oddziale Łódzkim Wolnej Wszechnicy Polskiej, obejmując kierownictwo katedry historii i teorii literatury. T.r. nawiązała współpracę z Rozgłośnią Polskiego Radia w Łodzi.

Wybuch wojny w r. 1939 zastał S-ą na wakacjach w Dąbrówce Polskiej koło Sanoka. Z dziećmi i teściową przedostała się do Lwowa zajętego wkrótce przez ZSRR. Dzięki staraniom prof. Kleinera otrzymała stanowisko docenta na polonistyce i romanistyce uniwersytetu, działającego teraz jako Uniw. im. I. Franki. W kwietniu 1940 wywieziono ją z dziećmi i teściową do Kazachstanu w okolice Alma Aty. Zmuszona do pracy w polu, nabiwała się uciążliwej i trapiącej ją do końca życia choroby. Na skutek starań Kleinera i Wandy Wasilewskiej uzyskała zgodę na powrót do Lwowa, gdzie od listopada 1940 kontynuowała zajęcia uniwersyteckie. Wojna niemiecko-sowiecka i zajęcie Lwowa (1941) przez Niemców zmieniły sytuację rodziny S-iej. S. dostała pracę w Instytucie Biologii prof. Rudolfa Weigla: od listopada 1941 do kwietnia 1944 była karmicielką wszy przeznaczonych do sporządzania szczepionek przeciwtyfusowych. Prowadziła w tym czasie tajne nauczanie na poziomie uniwersyteckim (seminaria doktoranckie, seminarium z teorii literatury, wykłady z literatury polskiej XX w.).

Jesienią 1941 S. została członkiem Związku Walki Zbrojnej (późniejszej Armii Krajowej — AK); używała pseud.: Jarema, Maria. Brała udział w akcji ratowania Żydów. Współredagowała konspiracyjne czasopisma „Służba Państwu” (1941) i „Kobieta w walce” (1943—4; 9 numerów), w których zamieszczała także własne

teksty. Wydała konspiracyjną broszurę *Katolickie posłannictwo dziejowe Polski* (Lw. 1943) i opracowała antologię: „Wierne płomienie” (Lw. 1943) oraz „Śpiew wojny” (Lw. 1944, wspólnie z Mirosławem Żuławskim), wydane przez Biuro Informacji i Propagandy AK Obszaru Lwów. Z jej inicjatywy ukazała się w r. 1944 we Lwowie konspiracyjna ulotka pt. „Pieśń o męczennikach. Lament na mordy ukraińskie”. W czerwcu 1944 wygłosiła prelekcję wstępna do wystawionej w konspiracyjnym teatrze (tzw. Sodaliskowie) przez Bronisława Dąbrowskiego sztuki G. Zapolskiej „Ich czworo” (jej córka Joanna grała w niej rolę dziecka). Po wyparciu Niemców ze Lwowa wróciła na Uniw. im. I. Franki na stanowisko docenta romanistyki, pracowała też od 1 IX 1944 do 1 I 1945 jako kelnerka w polskiej kawiarni.

Pod koniec kwietnia 1945 S. wyjechała do Krakowa, skąd 3 V przeniosła się do Łodzi. Zamieszkała z rodziną na peryferiach miasta (przy ul. Julianowskiej 22). Wraz z rektorem Oddziału Łódzkiego Wolnej Wszechnicy Teodorem Viewegerem wzięła udział w organizowaniu Uniw. Łódź. Objęła w nim katedrę teorii literatury. Z jej inicjatywy reaktywowano „Prace Polonistyczne”, których redaktorem była do r. 1957. Prowadziła zajęcia dydaktyczne na Kursie Przystosowania Filmowego (grudzień 1945 — lipiec 1946), w Pedagogium, przekształconym w czerwcu 1946 w Państwową Wyższą Szkołę Pedagogiczną, i w Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej (PWST), gdzie w r. 1948/9 została dziekanem Wydz. Dramatycznego. Wykładała równoległe (od r. 1947) w Państwowej Wyższej Szkole Filmowej (PWSF). Gdy w r. 1958 nastąpiła fuzja PWST i PWSF i powstała Państwowa Wyższa Szkoła Teatralna i Filmowa im. Leona Schillera, kontynuowała na niej zajęcia do 30 IX 1962.

W l. 1946—8 ukazały się szkice i książki S-iej: *Etos badacza* („Prace Polon.”, S. 4, 1946 i odb.), *Przemilczenie jako element struktury dzieła literackiego* („Spraw. Łódz. Tow. Nauk.” 1946), *«Celestyna» w koncepcji poetyckiej Rojasa, Acharda i L. Schillera* („Twórczość” 1947 nr 10), *Z teorii literatury cztery rozprawy* (Ł. 1947) oraz napisana jeszcze we Lwowie *Systematyka głównych kierunków w badaniach literackich* (Ł. 1948 I). Brała też udział w życiu naukowym i literackim. W l. 1945—9 była prezesem Łódzkiego Oddziału Tow. Literackiego im. A. Mickiewicza, kierowała zespołem redakcyjnym „Słownika rodzajów literackich” (wskutek ówczesnej polityki naukowej władz wydawnictwo to nie zostało zrealizowane), należała do współzałożycieli Łódzkiego Tow. Naukowego (do r. 1950 sekretarz Wydziału). Współpracowała z „Tygodnikiem Powszechnym”, wraz z Józefem Feldmanem inicjowała powstanie miesięcznika „Znak” i weszła w skład jego zespołu redakcyjnego (pozostawała w nim

11/4

do r. 1955). Do r. 1948 uczestniczyła w kolegium redakcyjnym „Pamiętnika Literackiego” oraz „Zagadnień Literackich”. W r. 1949 była w zespole organizującym jubileusz czterdziestolecia pracy naukowej J. Kleinera, w wydanej wówczas „Księżde pamiętkowej” zamieściła szkic *Perspektywa dla badań literackich językowej teorii asocjacji*. T.r. ogłosiła rozprawę *Zagadnienie dramatu* („Przegl. Filoz.”). Pomimo zasług naukowych i dydaktycznych S-iej jej katedra teorii literatury została w r. 1951 zlikwidowana. Tylko zdecydowana postawa rektora Jana Szczepańskiego zapobiegła usunięciu uczoney z Uniw. Łódz. S. wykładała wówczas literaturę powszechną. W r. 1951 została członkiem korespondentem PAU oraz Tow. Naukowego Warszawskiego. W r. 1952 otrzymała za twórczość naukową Nagrodę im. Włodzimierza Pietrzaka (ponownie w l. 1975 i 1982). W r. 1953 wyszły jej *Studia i szkice literackie* (W., w Wydawnictwie PAX, które od-tąd publikowało większość jej książek). *Studia* sygnalizowały krystalizowanie się zainteresowań naukowych autorki wokół problemów dramatu i teatru, zagadnień literatury katolickiej oraz komparatystyki. W r. 1954 ukazały się dwa tomy *Wstępu do nauki o literaturze* (W.), omawiające przedmiot i zadania teorii literatury, strukturę treści i kompozycji dzieła literackiego (t. I) oraz jego tworzywo językowe (t. II). W kwietniu 1956 uczestniczyła w międzynarodowej sesji naukowej PAN poświęconej Adamowi Mickiewiczowi.

S. wchodziła od r. 1949 osmiokrotnie w skład jury Nagrody im. Włodzimierza Pietrzaka. We wrześniu 1950 uczestniczyła w II Światowym Kongresie Obrońców Pokoju w Warszawie (członkiem Międzynarodowego Komitetu Obrońców Pokoju była w l. 1952—69). Współpracowała z prasą Stow. PAX („Dziś i Jutro”, „Słowo Powszechne”, „Życie i Myśl”, później „Kierunki” i in.). W l. 1954—6 była członkiem prezydium Komisji Duchownych i Świeckich Działaczy Katolickich przy Ogólnopolskim Komitecie Frontu Narodowego, w r. 1955 jako członkini Ligi Kobiet brała udział w pracach Zarządu Głównego tej organizacji. T.r. weszła też w skład Międzynarodowego Komitetu Matek i jako delegatka Polski uczestniczyła w jego Kongresie w Lozannie.

Dn. 1 X 1957 otrzymała S. nominację na profesora zwyczaj., dostała Nagrodę Rektora Uniw. Łódz. za wybitne wyniki w pracy naukowej, Rada Miejska uhonorowała uczoną Odznaką m. Łodzi, w r.n. — nagrodą naukową. W l. 1957—60 przewodniczyła Wydż. I Łódzkiego Tow. Naukowego. W r. 1957 opublikowała tom studiów komparatystycznych *Mickiewiczowskie powinowactwa z wyboru* (W.). Pod koniec r. 1958 wyjechała na krótki staż naukowy do Paryża. Z pocz. r. 1958/9 została przywrócona Katedra Teorii Literatury Uniw. Łódz. W r. 1959/60 poszerzono ją o Zakład Wiedzy o Filmie, a w r. 1969 o Zakład Dramatu

i Teatru. W r. 1958 S. założyła międzynarodowe czasopismo „Zagadnienia Rodzajów Literackich” i objęła w nim stanowisko redaktora naczelnego. W r. 1959 ogłosiła pionierską monografię *Leona Schillera trzy opracowania teatralne «Nie—boskiej komedii» w dziejach jej inscenizacji w Polsce* (W.). Od t.r. należała do jury Łódzkiej Wiosny Poetyckiej PAX (związała się z tą imprezą na ćwierćwiecze). W r. 1960 objęła przewodnictwo Komisji Teorii Literatury i Sztuk Łódzkiego Tow. Naukowego (sprawowała je do r. 1978). W r. 1961 została członkiem Komitetu Nauk o Literaturze PAN. W grudniu 1962 ponownie wyjechała do Paryża w celach badawczych. Coraz częściej zapraszano S-ą do prac zagranicznych komisji i towarzystw naukowych, m. in. była w l. 1964—7 członkiem zarządu Association Internationale de Littérature Comparée (AILC, poprzednio, w sierpniu 1961 uczestniczyła w Utrechcie w III kongresie tej organizacji). W r. 1964 ogłosiła rozprawę *Mickiewicza «Historia przyszłości» i jej realizacje literackie* (Ł.). Przeniosła się w tym czasie bliżej uniwersytetu; jej mieszkanie przy ul. Narutowicza 79 stało zawsze otworem dla potrzebujących naukowej porady.

L. 1965—6 pozostawały pod znakiem jubileuszu czterdziestolecia pracy naukowej S-iej. W r. 1965 ukazał się poświęcony jej tom „Prac Polonistycznych” (S. XX), same uroczystości odbyły się w styczniu n.r. W październiku 1965 otrzymała Nagrodę Indywidualną I st. Min. Oświaty i Szkolnictwa Wyższego. Opublikowała wówczas trzy ważne w jej dorobku książki: w r. 1965 wyszedł tom trzeci *Wstępu do nauki o literaturze* (W.), poświęcony problemom geneologicznym, części: pierwsza (Kr. 1965) i druga (Kr. 1966) tomu pierwszego antologii *Teoria badań literackich za granicą* (dalsze cztery woluminy ukazały się w l. 1974, 1981 i 1986) oraz zbiór rozpraw *W kręgu wielkich romantyków polskich* (W. 1966). W maju 1966 przedstawiła na Kongresie Kultury tzw. eksperyment łódzki, polegający na integracji sztuki literackiej, teatralnej i filmowej w badaniach naukowych i w dydaktyce. T.r. weszła do jury Ogólnopolskiego Festiwalu Poetyckiego (zasiadała w nim do r. 1975). W sierpniu i wrześniu 1967 wzięła udział w V kongresie AILC w Belgradzie, w sierpniu 1968 w VI Międzynarodowym Kongresie Sławistów w Pradze, zaś w listopadzie 1971 uczestniczyła z referatem w kolokwium metodologicznym AILC w Budapeszcie. W r. 1970 ukazał się tom jej studiów *Wokół teatru i literatury* (W.). W r. 1969 objęła przewodnictwo Komisji Poetyki i Stylistyki Słowiańskiej Międzynarodowego Komitetu Sławistów (sprawowała je do r. 1978), w r. 1972 weszła do Rady Naukowej Instytutu Sztuki PAN (zasiadała w niej do r. 1978). Uczestniczyła też w pracach Rady Naukowej Instytutu Badań Literackich PAN. W r. 1971 została wybrana na członka korespondenta PAN (w r. 1975

— na członka rzeczywistego), później, oprócz innych wyróżnień, uzyskała tytuł «Łodzianina roku 1972». W r. 1973 w miejsce dotychczasowej Katedry Teorii Literatury, Teatru i Filmu powstał instytut o takiej nazwie, w którym S. 15 IV objęła stanowisko dyrektora. Już jednak z dn. 1 X t.r. przeszła na emeryturę.

W lipcu 1958 S. była obecna na Kongresie Narodów na Rzecz Rozbrojenia i Współpracy Międzynarodowej w Sztokholmie. W t.r. jako członek Światowej Rady Pokoju brała udział w jej pracach. W r. 1962 weszła w skład Ogólnopolskiego Komitetu Pokoju, w lipcu t.r. wzięła udział w Moskwie w Światowym Kongresie o Powszeczne Rozbrojenie i Pokój. W maju 1971 uczestniczyła w Światowym Zgromadzeniu Pokoju w Budapeszcie.

W maju 1974 S. wzięła udział w konferencji Komisji Poetyki i Stylistyki Słowiańskiej Międzynarodowego Komitetu Słowistów w Tihany na Węgrzech. T.r. dostała nagrodę Fundacji im. Alfreda Jurzykowskiego oraz Nagrodę Rektora Uniw. Łódz. I st. za osiągnięcia naukowe. W r. 1975 wyszedł tom szkiców S.-iej *Pomiędzy historią a teorią literatury* (W.). W styczniu 1977 wzięła udział w konferencji Komisji Poetyki i Stylistyki Słowiańskiej Międzynarodowego Komitetu Słowistów w Lipsku i została honorowym przewodniczącym tej Komisji. Tow. Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (KUL) przyznało jej t.r. nagrodę im. ks. Idziego Radziszewskiego «za całokształt dorobku naukowego w duchu humanizmu chrześcijańskiego». W siedemdziesięciopięciolate urodzin otrzymała S. Nagrodę Rektora Uniw. Łódz., zaś pracownicy Instytutu Teorii Literatury, Teatru i Filmu zorganizowali okolicznościową uroczystość. W r. 1978 została przewodniczącą Komisji Nauka-Kultura Oddziału PAN w Łodzi (pełniła tę funkcję do r. 1986). W r. 1979 Tow. Przyjaciół Łodzi przyznało S.-iej dyplom «Bohatera dnia codziennego». W r. 1980 została członkiem honorowym Tow. Literackiego im. A. Mickiewicza. Dn. 14 X 1981 nadano jej tytuł doktora honoris causa Uniw. Łódz., w październiku otrzymała także Nagrodę Zespołową I st. Min. Szkolnictwa Wyższego, Nauki i Techniki. T.r. została członkiem rzeczywistym Tow. Naukowego KUL i Warszawskiego Tow. Naukowego, a w r. 1982 — członkiem Komitetu Patronatu nad Międzynarodowymi Badaniami Literatury Porównawczej «1900» kanadyjskiego Carleton University.

Mimo pogarszającego się stanu zdrowia S. pracowała nadal; poza systematycznym zarysem *Kierunki w badaniach literackich: od romantyzmu do połowy XX w.* (W. 1984) pisane w tym czasie szkice wyszły w tomie *W orbicie literatury, teatru, kultury naukowej* (W. 1985, nagroda Narodowej Rady Kultury w r. 1986). Redagowała w dalszym ciągu „Zagadnienia Rodzajów Literackich”, pat-

ronowała habilitacjom i licznym przewodom doktorskim. Dla „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki” przygotowała rys autobiograficzny (1987 z. 2). Ostatnią jej większą publikacją był szkic *Pozytywizm a sytuacja oraz funkcja obrazów wieńca laurowego i korony cierniowej w poezji*, zamieszczony w księdze ku czci Jana Trzynadłowskiego pt. „W kręgu historii i teorii literatury” (Wr. 1987).

S. była autorką ok. 500 prac naukowych, w tym 17 własnych książek. Twórczość jej cechowała szeroka erudycja, wszechstronne ujmowanie problematyki, pomysłowość teoretyczna. Zajmowała się przede wszystkim, pierwsza w Polsce w takim zakresie, teorią literatury i metodologią badań literackich, w mniejszym już stopniu historią literatury, badaniami komparatystycznymi. Jej *Wstęp do nauki o literaturze*, choć nie zakończony, stanowi najpełniejsze dotychczas kompendium wiedzy teoretycznoliterackiej w polskim piśmiennictwie naukowym. Początkowo przyjmowała założenia fenomenologii, później opowiadała się za postępowaniem empirycznie indukcyjnym i «przenikaniem się różnych metod» w badaniach literackich. Podkreślała przy tym, że hipotezy teoretycznoliterackie wyrastać mogą jedynie z wszechstronnego historycznoliterackiego oglądu analizowanego zjawiska. Wiele prac S.-iej miało charakter prekursorski, ukazywało nowe terytory badań i wyprzedzało późniejsze rozwiązania takich np. problemów jak: relacje między podmiotem wypowiedzi literackiej a jej autorem, kategorie świata poetyckiego, rola przemilczenia i asocjacji w dziele literackim, komunikacyjne funkcje dzieła literackiego. Oryginalność cechuje zwłaszcza dorobek S.-iej w dziedzinie genologii. Zaproponowała tu systematykę tworów literatury stosowanej, wydzielając następujące jej obszary: literaturę o celach dydaktycznych, osobisto-prywatnych, naukowych i czysto rozrywkowych. Szczegółowo przedstawiła teorię improwizacji, rozmowy, a przede wszystkim listu. Wyraźnie zaznaczony wobec literatury stosowanej element genezy życiowej rozciągnęła potem na wszystkie twory literackie. Przewyciężając dotychczasowy zamęt terminologiczny panujący w genologii, przeprowadziła rozróżnienie między przedmiotami genologicznymi (rodzajami, gatunkami, odmianami gatunkowymi uchwytnymi w konkretnym materiale literackim), pojęciami genologicznymi określającymi istotne cechy przedmiotów genologicznych oraz nazwami genologicznymi, które z jednej strony wskazują poszczególne przedmioty genologiczne, z drugiej są nosicielami określonych pojęć genologicznych. Zaproponowała typologię współwystępowania różnych struktur rodzajowych i gatunkowych w obrębie poszczególnego dzieła literackiego. Wiele uwagi poświęciła S. dramатовi, omawiając jego budowę i stosunek do przedstawienia teatralnego, w któ-

rym dopiero realizuje się on w pełni. Stąd też stanowi dramat wg niej sztukę od literatury odrębną i przez teorię literatury może być rozpatrywany tylko jako zjawisko graniczne.

S. rozwinęła wreszcie badania nad historią kierunków literaturoznawstwa europejskiego, a główne jej dzieło w tej dziedzinie, antologia *Teoria badań literackich za granicą* (od romantyzmu po r. 1945) (Kr. 1965—86 I—II, w 6 vol.) jest osiągnięciem na skalę światową. Ważką pozycję w dorobku naukowym S-iej zajmują prace z zakresu historii literatury i nowoczesnie pojętej komparatystyki. Zajmowała się w nich nie tyle wpływami, co przekształceniami znaczeniowymi i funkcjonalnymi zachodzącymi w utworach odbiorczych oraz historią niektórych motywów i toposów. Szczególnie bliska była jej twórczość wielkich romantyków. W kilku pracach teoretycznych i analitycznych (B. Pascal, Jerzy Liebert) omawiała problemy literatury katolickiej. Uczniami S-iej byli m. in.: Teresa Cieślowska, Tadeusz Drewnowski, Grzegorz Gazda, Maria Janion, Maria Jasińska, Stanisław Kaszyński, Stefan Kruk, Jacek Lipiński, Teresa Pyzik, Jan Trzynałowski, Eleonora Udalska, Maria Zmigrodzka.

Oprócz wyżej wspomnianej książki jubileuszowej w postaci XX serii „Prac Polonistycznych” (1965) zadedykowano S-iej nr 2 serii I „Zeszytów Naukowych Uniwersytetu Łódzkiego. Folia Polonica” (1975, w 50-lecie jej debiutu książkowego), z. 3 z r. 1972 „Pamiętnika Literackiego” (w 70-lecie urodzin), nr 7/8 z r. 1984 „Przeglądu Humanistycznego” (w 80-lecie urodzin), a pośmiertnie jej pamięci został poświęcony nr 32 (64) z. 2 z r. 1989 „Zagadnień Rodzajów Literackich”. S. zmarła 28 IV 1988 w Łodzi; pochowana została 3 V na cmentarzu Rzymskokatolickim przy ul. Ogrodowej. Była odznaczona m. in. Medalem Światowej Rady Pokoju (1959), Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1966), Medalem KEN (1969).

W małżeństwie z Tadeuszem Skwarczyńskim (zm. 20 II 1978), ppłk. dyplomowanym artylerii konnej WP, bratem stryjecznym Adama (zob.) i Stanisława (zob.), miała S. córki: Marię Joannę (ur. 21 IV 1929), zamężną Olszewską, biologa, członka PAN, i Joannę (ur. 12 VI 1935), która zginęła 18 VII 1948, ratując koleżanki-harcerki na jeziorze Gardno.

W r. 1987 powstał o S-iej film dokumentalny (reż. Zygmunt Skonieczny), w r. 1989 Oddział PAN oraz Instytut Teorii Literatury, Teatru i Filmu Uniw. Łódz. zorganizowały w Łodzi sympozjum poświęcone twórczości naukowej S-iej.

Nowy Korbut (Słown. Pisarzy), III; [Cieślowska T., Kaszyński S., Rozentel J.], Wykaz prac Stefani Skwarczyńskiej, „Prace Polon.”, S. XX (1964), Ł. 1965 s. 67—83; Czachowska, Literatura Pol. Bibliogr., II; Kluba-Połatowska A., Sorbjan A., Dokumentacja twórczości naukowej Stefani Skwarczyńskiej, Ł. 1984; Pol. Bibliogr. Liter. za l. 1944/5 i n.; Literatura

pol. Enc., II; Biogramy uczonych pol. Supl., Oprac. A. Śródka, W. 1993 (bibliogr.); Słownik historyków polskich, W. 1994 (J. Ramotowski); — Cieślowska T., Stefania Skwarczyńska, „Nauka Pol.” R. 20: 1972 nr 3 s. 50—4 (fot.); taż, Stefania Skwarczyńska's Scholarly Work, „Zagadnienia Rodzajów Literackich” Nr 32 [64]: 1989 z. 2 Ł. 1991 s. 9—14; taż, Stefania Skwarczyńska, „Ruch Liter.” 1989 nr 2 s. 79—82; Czaplejewicz E., Pragmatyka, dialog, historia, W. 1990; Dąbrowski S., Teoria genetyczna Stefani Skwarczyńskiej, Gd. 1974; Fita S., Towarzystwo Literackie im. Adama Mickiewicza 1886—1986, Wr. 1990; Gazda G., Profesor Stefania Skwarczyńska (1902—1988), „Prace Polon.”, S. 44: 1988, Wr. 1991 s. 305—12 (fot.); tenże, Stefania Skwarczyńska (17 XI 1902 — 28 IV 1988), „Studia Semiotyczne” R. 16—17: 1990 s. 11—15; Górski K., Profesor Stefania Skwarczyńska (Dorobek naukowy), „Przegl. Human.” R. 28: 1984 nr 7—8, s. 1—5; Jasińska M., Stefania Skwarczyńska jako teoretyk literatury, „Prace Polon.” S. XX: 1964 (Ł. 1965) s. 10—57; Kazmierczyk B., Stefani Skwarczyńskiej eklektyzm stosowany, „Kultura. Oświata. Nauka” 1989 nr 9/10 s. 76—87; Kofta M., Genologiczne badania Stefani Skwarczyńskiej a niektóre aspekty komparatystyki, „Zesz. Nauk. Uniw. Łódz.”, S. I, z. 43 (Ł. 1976) s. 5—11; Księga o nagrodzie im. Włodzimierza Pietrzaka (1978—1987), W. 1989; Kuligowska A., Stefania Skwarczyńska i teatr jej współczesny, „Dialog” 1990 nr 10 s. 137—44; Lipiec W., Problematyka dramatu w pracach Stefani Skwarczyńskiej, „Prace Polon.”, S. 20: 1964 (Ł. 1965) s. 58—66; taż, Stefania Skwarczyńska — szkic jej łódzkiej biografii, „Osnowa” 1966 s. 17—30; Markiewicz H., Teoria badań literackich w Polsce, Kr. 1960 II (bibliogr.); Mazur G., Biuro Informacji i Propagandy SZP — ZWZ — AK 1939—1945, W. 1987; Pelc J., Stefania Skwarczyńska, „Roczn. Tow. Nauk. Warsz.” R. 51—2: 1988—9 [Wr. 1992] s. 19—21; Pustkowskiego H., Stefania Skwarczyńska (1902—1988), „Nauka Pol.” 1992 nr 1—2 s. 213—19; Sierotwiński S., Kronika życia literackiego w Polsce pod okupacją hitlerowską w latach 1939—1945, Kr. 1988 I—II; Stefania Skwarczyńska. Uczony, nauczyciel, wychowawca, Ł. 1992 (materiały sympozjum poświęconego twórczości naukowej S-iej w r. 1989; autorzy: H. Markiewicz, J. Trzynałowski, I. Sławińska, A. Kuligowska, T. Cieślowska, M. Janion, K. Kupisz, W. Ostrowski, G. Gazda, M. Péter, nadto wiersz M. Piechala pt. „Do Stefani Skwarczyńskiej”, fot.); Ślósarska J., Stefania Skwarczyńska, w: Kita J., Pytlas S., Profesorowie Uniwersytetu Łódzkiego w latach 1945—1994, Ł. 1995 s. 189—92; — Skwarczyńska S., *Byłam niepodległa* [wspomnienia], Oprac. G. Gazda, „Gaz. Wyborcza” [dod. łódzki] 1993 nr 99 s. 4—5; taż, *U źródeł autobiografii naukowej*, „Kwart. Hist. Nauki i Techn.” R. 32: 1987 nr 2 s. 279—309; Trzynałowski J., Professor Stefania Skwarczyńska, „Zagadnienia Rodzajów Liter.” R. 32 [64] z. 2 1989 (Ł. 1991); tenże, Stefania Skwarczyńska, „Pam. Liter.” 1989 z. 4 s. 367—72 (fot.); tenże, Sylwetka Uczzonej, „Przegl. Human.” R. 28: 1984 nr 7—8 s. 7—12; Watowa O., Wszystko co najważniejsze, W. 1990 s. 40—70 (pobył S-iej w Kazachstanie); — „Dzien. Łódz.” 1988 nr 100; „Tryb. Ludu” 1988 nr 102; „Życie Warszawy” 1988 nr 103, 108—9; — Arch. Uniw. Łódz.: sygn. 5882 (Akta osobowe S-iej nr 27); — Gazda G., „By odczytać te znaki, co prowadzą do człowieka jak do czystego źródła” [o szkole naukowej S-iej] (w druku).

Henryk Pustkowski

J. 2392/WSK

242-AR
Lub4

++
SKWARCZYŃSKA Stefania Maria Salomea
z d. Strzebińska

V. Wypisy ze źródeł - nazwiskowe karty informacyjne: 1

i

J. 2392 / 48K

242-AM
KSOH

++
SKWARCZYŃSKA Stefania Maria Salomea
z d. Strzebińska

Zr. P.S.B. s. 531-535.

B. Rojek 2015.

SKHARCZYŃSKA Stefania

